

LAReS

*Lowlands
Archaeological
Research
Service*

Nieuwbouw aan de Antwerpsesteentweg te Westmalle. Programma van Maatregelen

E.N.A. Heirbaut

Colofon

Titel: Nieuwbouw aan de Antwerpsesteenweg te Westmalle. Programma van maatregelen.

Auteurs: Elly N.A. Heirbaut

Grafische illustraties/GIS: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 81

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut

Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service

Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: november 2018

Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: uitsnede uit de Ferrariskaart

© LAReS. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

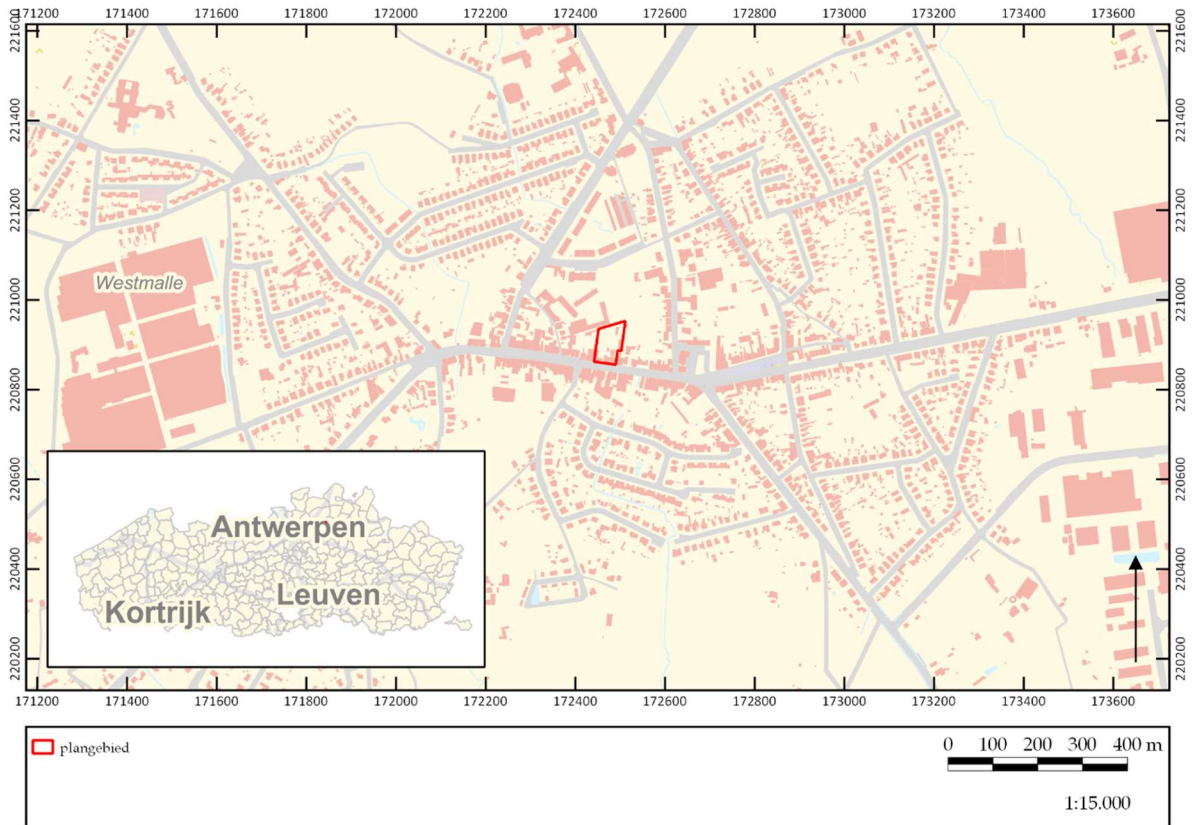
Deel II. Programma van maatregelen

Inhoudsopgave

1 INLEIDING	4
1.1 RANDVOORWAARDEN	4
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
2 ONDERZOEKSVRAGEN	6
3 SAMENVATTING EN AANBEVELINGEN	7
3.1 ARCHEOLOGISCH POTENTIEEL	8
3.2 IMPACT VAN DE WERKEN	8
3.3 KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL	9
3.4 AANBEVELINGEN	10

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen aan de Antwerpsesteenweg te Westmalle (provincie Antwerpen, fig. 1). Het plangebied bestaat uit verschillende percelen (huisnummers 274-280, alsook het achterste gedeelte van het perceel met huisnummer 272), die langs de straatzijde bebouwd zijn. Achteraan bevinden zich tuinen waarin ook enkele bijgebouwen staan.

Figuur 1. Kadasterkaart met aanduiding onderzoeksgebied.

©LARES

1.1 Randvoorwaarden

nvt

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Antwerpsesteenweg
Ligging	Antwerpsesteenweg 274-280, 2390 Westmalle
Kadastrale gegevens	MALLE 1 Afd/Westmalle/sectie A, percelen 0786/00A002, 0786/00Z000, 0786/00E002, 0786/00F002, 0786/00C002, 0786/00T000, 0786/00V000
Bounding Box	X Y 172346.272 220980.846 172601.273 220980.846 172346.272 220832.346 172601.273 220832.346
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2018A65
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	mei/oktober 2018
Geplande ingreep	- slopen van bestaande bebouwing - nieuwbouw: gebouw en verhardingen
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 4.665 m ²
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	zie paragraaf 1.2
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, cartografisch onderzoek

2 Onderzoeksvragen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

Voor de resultaten van de verschillende onderdelen van het bureauonderzoek wordt hier volstaan met te verwijzen naar hoofdstuk 5 van het eerste deel van de archeologienota. In het volgende hoofdstuk wordt een samenvatting gegeven van het bureauonderzoek.

3 Samenvatting en aanbevelingen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten, en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd. Hieruit is gebleken dat in en direct rond het plangebied amper archeologische en cultuurhistorische waarden bekend zijn.

Het plangebied is gelegen in de dorpskern van Malle op een hoogte van ca. 24,3 m +TAW. De ondergrond bestaat uit zandige afzettingen, wat zich laat afleiden uit de aanwezigheid van een grote dekzandrug – het plangebied bevindt zich op de zuidelijke flank hiervan. De bodemkaart geeft voor het centrum van Malle geen informatie over het bodemtype dat zich hier heeft ontwikkeld. Rond Malle komen zeer veel plaggenbodems voor. Dit betekent dat sinds de middeleeuwen, meer bepaald sinds de 14^e eeuw, de A-horizont met plaggen is aangedikt waardoor er nu sprake is van een dikke antropogene humus A-horizont.

Of dit soort bodem oorspronkelijk ook in het centrum voorkwamen, is moeilijk te achterhalen. Vanaf de 18^e eeuw is op de Ferrariskaart een dorpskern zichtbaar maar deze is vele malen kleiner dan de huidige. Tot zeer dicht bij de doorgaande weg komen velden voor, en het is niet ondenkbaar dat ook deze akkers vanaf de 14^e eeuw door een plaggendeck zijn afgedekt. Dit zou bijgevolg ook het geval zijn voor het plangebied, dat op de Ferrariskaart nog onbebouwd en in gebruik is als akker.

De aanwezigheid van plaggenbodems, in combinatie met de vaststelling dat in de 18^e eeuw het plangebied als akker in gebruik was, duidt erop dat dit gebied sinds de 14^e eeuw als agrarisch gebied werd gebruikt. Pas vanaf halverwege de 19^e eeuw wordt er voor het eerst bebouwing aangegeven (Vandermaelenkaart), wat erop duidt dat dit terrein is meegenomen in de ontwikkeling van het dorp en als bouwgrond in gebruik is genomen. Over het landgebruik voorafgaand aan de 14^e eeuw is echter niets te zeggen.

Ondanks de hoge ligging is het niet onwaarschijnlijk dat de bodem op dit terrein net iets vochtiger geweest zal zijn dan de meer naar het westen en zuidwesten gelegen terreinen. De nabijheid van de Tappelbeek, op nog geen 40 m ten oosten en slechts 125 m ten noorden, kan hier namelijk enige invloed hebben gehad. Desondanks blijkt uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, dat direct aansluitend bij de vallei van de Tappelbeek het reliëf sterk stijgt, waardoor het plangebied een stuk hoger ligt dan de vallei van de beek.

Op basis van de archeologische gegevens zijn in de omgeving resten bekend die teruggaan tot in de steentijd, hoewel er tot nog toe eigenlijk geen archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden in een straal van 1 km rond het plangebied. Alleen ter hoogte van de Schaggelweg is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, zonder resultaat. Er zijn meldingen van prospectievondsten bestaande uit lithisch materiaal en scherven aardewerk. Echter, aangezien het hele gebied rond Malle gekenmerkt wordt door de aanwezigheid van een plaggendeck, is het niet te verwachten dat er veel

oppervlaktevondsten gedaan zullen worden die ouder zijn dan de 14^e eeuw. Deze oude vindplaatsen zijn immers goed afgedekt en daardoor beschermd tegen de invloed van de hedendaagse agrarische activiteiten; vondsten zullen met andere woorden slechts zelden aan het oppervlak onder invloed van ploegen. De keerzijde hiervan is dat eventuele archeologische vindplaatsen wellicht goed beschermd zijn door dit plaggendeck, en zich dus (vrijwel) intact in de bodem bevinden. Het ontbreken van vondstmeldingen is hierdoor ook goed te verklaren.

3.1 Archeologisch potentieel

Landschappelijk gezien ligt het plangebied op een zeer gunstige locatie: hoog op de flank van de dekzandrug die zich ten noorden en ten noordwesten uitstrekt, en op zeer korte afstand van stromend water. In alle archeologische perioden vanaf de steentijd zijn dergelijke locaties bijzonder aantrekkelijk, dit zowel voor bewoning als begraving. Voor de steentijd blijkt bovendien dat de locatie zeer goed past binnen het verwachtingsmodel voor het treffen van een steentijdsite: op een hoger gelegen gedeelte in het landschap, in een range van 0-250 m van water. Aan alle perioden kunnen we dus een middelhoge potentie toeschrijven.

Echter, ter hoogte van de huidige bebouwing is de bodem al diepgaand geroerd, waardoor alle kansen op het treffen van een (min of meer) intacte archeologische site weg is. Voor het voorste gedeelte van het terrein moet de potentie voor alle perioden daardoor teruggeschroefd worden tot onbestaande.

Voor het achterste gedeelte is aangetoond dat er ofwel sprake is van verstoring van het terrein, ofwel dat er een AC-profiel aanwezig is maar geen intacte begraven bodem. Hierdoor kan de potentie voor het treffen van een steentijdsite ook teruggeschroefd worden tot zeer gering. Voor het treffen van sporen uit jongere perioden is er nog wel potentie in de noordwestelijke hoek van het terrein (ter hoogte van het AC-profiel), maar elders zijn te diepe verstoringen aangetoond waardoor de potentie in de rest van het terrein verminderd wordt tot gering.

3.2 Impact van de werken

Op basis van de bodemkaart en de historische kaarten weten we dat het plangebied tot in de 18^e eeuw volledig in gebruik was als akker. Halverwege de 19^e eeuw werd een deel van het plangebied bebouwd. In de 20^e eeuw is deze bebouwing steeds verder uitgebreid tot de huidige lintbebouwing langs de Antwerpsesteenweg. Van deze bebouwing zijn geen bouwplannen meer beschikbaar, maar er wordt aangenomen dat tenminste delen van de huizen langs de openbare weg onderkelderde zijn. Dit is met zekerheid geweten voor de huisnummers 280 en 278, waarbij de kelder ongeveer 1,5 – 2 m diep is.

Voor wat betreft de impact van de rest van de bebouwing kan aangenomen worden dat bij het uitgraven van de bouwputten de bodem reeds verstoord is geworden, dit tot op de vaste bodem voor de aanleg van de funderingsplaat. Latere vergravingen in functie van uitbreidingen, aanleg van kabels en leidingen, inpandige kelders etc. zullen hier ook aan hebben bijgedragen. Alleen achteraan op het terrein zijn geen waarneembare verstoringen gevonden.

In functie van het bepalen van de bewaringstoestand van de vermoede plag op het achterste deel van het terrein, zijn verschillende controleboringen gezet. In totaal zijn 8 boorlocaties geprobeerd; drie hiervan konden slechts tot op beperkte diepte worden geplaatst vooraleer ze stuitten op een ondoordringbare puinlaag. In twee andere boringen (B3 en B5) is een volledig verstoord bodemprofiel aangetroffen tot een diepte van ca. 90 cm onder maaiveld. Boring B4, op gelijke hoogte als boring B3 maar in een andere tuin, vertoont weliswaar een AC-profiel maar de A-horizont bestaat eigenlijk uit een volledig verstoord pakket waarin baksteenpuin, recent glas en brokken andersgekleurd zand zichtbaar zijn. Dit verstoord pakket reikt tot een diepte van ca. 70 cm. Hetzelfde geldt voor boring B2, waar het verstoorde pakket tot een diepte van 40 cm reikt alvorens de C-horizont zichtbaar wordt. Dat er een verschil in diepte is van 30 cm tussen beide verstoorde pakketten, met andere woorden dat de C-horizont op enkele meters ten noordoosten van boring B4 30 cm hoger zit, doet vermoeden dat de verstoring ter hoogte van B4 al een groot deel van de C-horizont heeft doen verdwijnen.

De enige boring waarin een AC-profiel is waargenomen waarbij er geen recent puin in de A-horizont aanwezig is, is boring B2.

Op basis van deze waarnemingen en de waarnemingen met betrekking tot de verstoringen door de bebouwing, kan het onverstoorde gedeelte van het terrein beperkt worden dat de noordwestelijke hoek van het terrein. Dit komt overeen met een oppervlak van ca. 750 m².

De toekomstige plannen betreffen een herinrichting van de percelen. De bestaande bebouwing zal gesloopt worden en plaats maken voor nieuwbouw, bestaande uit twee grote gebouwen. Het eerste strekt zich uit langs de doorgaande weg en zal bestaan uit winkels die van elkaar gescheiden worden door een inrit die toegang geeft tot een achterliggende parkeerplaats. Boven deze winkels worden appartementen voorzien. Achter deze parkeerplaats wordt ook een gebouw met een winkel voorzien, waarboven ook appartementen komen. Onder beide gebouwen en onder de helft van de tussenliggende ruimte wordt een ondergrondse parking voorzien.

Het slopen van deze bebouwing langs de Antwerpsesteenweg zal geen nieuwe verstoringen teweeg brengen: hier is de bodem reeds diepgaand verstoord door de bouw van de huidige woningen. Ook het uitgraven van de nieuwe bouwput zal met andere woorden geen impact meer hebben. Anders is het gesteld voor de geplande nieuwbouw op het achterste gedeelte van het terrein en de ondergrondse parking, en de aanleg van nutsvoorzieningen en de septische putten. Het uitgraven van deze bouwput en het aanbrengen van de nutsvoorzieningen en putten zal gebeuren in een bodem die nog niet verstoord is geweest. Hier is met andere woorden wel sprake van impact op de bodem.

3.3 Kennisvermeerderingspotentieel

De kennis over het verleden van Malle is nog beperkt, met name wanneer het over de oudste geschiedenis en prehistorie gaat. Eventueel aanwezige archeologische resten kunnen hiertoe duidelijk bijdragen. Het geeft een beter inzicht in het gebruik van de regio door de mens.

Toch moet het kennisvermeerderingspotentieel voor dit terrein genuanceerd worden. Immers, als gekeken wordt naar het voor onderzoek beschikbare oppervlakte binnen het plangebied, dan valt een groot deel van het plangebied af omdat dit al verstoord is. Hierdoor wordt het gedeelte dat interessant zou kunnen zijn voor verder onderzoek zeer klein: 750 m². De informatiewaarde van het onderzochte gedeelte van het terrein wordt daarmee klein.

3.4 Aanbevelingen

Hoewel de mogelijkheid aanwezig is dat er zich in de bodem van het noordwestelijke gedeelte van het terrein een archeologische site bevindt, is het totale oppervlak van het te onderzoeken gedeelte klein. Het kennisvermeerderingspotentieel wordt daardoor eerder klein, waardoor verder onderzoek vanuit een kosten-batenanalyse hier niet te verantwoorden is. Om die reden wordt dan ook aanbevolen om het plangebied vrij te geven voor de geplande ontwikkelingen.

Om die reden is er geen programma van maatregelen opgesteld.